

**concerto
BUDAPEST**
zene szenvedéllyel

© Opliz Tamás

MAGYAR KINCSEK
A MUZSIKÁS EGYÜTTESSEL

2020. MÁRCIUS 12. 19.30

PESTI VIGADÓ

BARTÓK BÉLA

Divertimento vonószerekre, BB 118

1. *Allegro non troppo*, 2. *Molto adagio*, 3. *Allegro assai*

DUBROVAY LÁSZLÓ

Versenymű magyar népi hangszerekre és zenekarra

1. *Pesante*, 2. *Allegro assai*, 3. *Moderato*, 4. *Allegro vivace*

Közreműködik:

Szalai András cimbalom

Lányi György duda, doromb

Juhász Zoltán erdélyi furulya, tilinkó

Németh András tekerő

- szünet -

GYÖNGYÖSI LEVENTE

Úgy elmennék, ha mehetnék - concerto népi hangszerekre és zenekarra

1. *Rubato*, 2. *Allegro*, 3. *Molto rubato*, 4. *Presto*

MAGYAR NÉPZENE

Kalotaszegi muzsika

Dunántúli hosszú furulya

Békási dallamok

Ballada

Mezőségi táncok

Közreműködik:

a **Muzsikás Együttes**, **Petrás Mária** ének

Concerto Budapest

Vezényel **Keller András**

A MUZSIKÁS EGYÜTTES és PETRÁS MÁRIA

A Muzsikás együttes 1973 óta működő, Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas magyar népzenei együttes, amely a tánchámozgalom hősi, ma már legendás időszaka óta fáradhatatlanul ismerteti meg a közönség egyre újabb generációival az autentikus népzene, autentikus előadásban – miközben újra meg újra a született népi előadókkal felépített kapcsolatok révén frissíti fel művészetét. A világ számos országában turnézta nagy sikerrel, és a legnevesebb koncerttermek közönségét hódították meg. Egyaránt fellépnek népzenei és világzenei eseményeken, és szerepeltek már klasszikus zenei, jazz vagy alternatív rockzenei koncerteken is, de a zenekar mindig autentikus népzenei játszik. Tagjai: Sipos Mihály (hegedű), Porteleki László (hegedű, koboz), Éri Péter (brácsa, kontra, mandolin, fúvósok) és Hamar Dániel (bőgő, gardon, dobok).

Petrás Mária Prima Primitissima- és Magyar Örökség-díjas népdalénekes, 2013 óta a Magyar Művészeti Akadémia tagja. Gyakran lép fel mind szóló-énekesként, mind a Muzsikás Együttes társaságában.

KELLER ANDRÁS és a CONCERTO BUDAPEST

A Concerto Budapest Magyarország egyik vezető nagyzenekara, történelmi múlttal és a fiatal zenészek dinamizmusával. Nagyívű műsorszerkesztésével elkötelezetten képviseli a progresszív és sokszínű, egyedülálló repertoárt, mely a közkedvelt mesterművektől a legújabb, XXI. századi kortárs darabokig terjed. Vendégei olyan világhírű művészek, mint Gidon Kremer, Jevgenyij Koroljov, Boris Berezovsky, Isabelle Faust vagy Sir James Galway. Művészeti igazgatója 2007 óta a több mint 70 nemzetközi díjjal kitüntetett, érdemes művész, Keller András, a Keller Quartet alapítója. A világszerte elismert hegedűművész, karmester, a prominens, londoni Guildhall School of Music and Drama kiemelt hegedűprofesszora.

A Concerto Budapest és a Muzsikás Együttes már hosszú évek óta törekszik arra, hogy közös fellépéseiken kortárs zeneszerzők művei és tradicionális népzene egymás mellett, egymást megvilágítva és inspirálva, egymással párbeszédbe lépve szólaljanak meg. A mai hangversenyen sem lesz ez másként, ez az alkalom valamennyire mégis különbözik a többitől retrospektív jellege miatt. Retrospektív ez a koncert részben amiatt, hogy a Muzsikás Együttes záró népzenei összeállítása előtt két olyan kompozíció hangzik fel, amelyek korábban íródtak a Concerto Budapest – illetve annak elődje – számára; ezekben népi hangszerekkel csatlakoznak a hagyományos szimfonikus zenekarhoz. De annyiban is retrospektív ez a hangverseny, hogy az élő magyar komponisták művei előtt a már nem kortárs, de a népzene és műzene kérdéskörében megkerülhetetlen nagy előd s példakép, Bartók Béla kompozíciója nyitja a programot. Mégpedig egy olyan mű, amely (Bartókra nem igazán jellemzően) nem a többi műsorszámban megjelenő autentikus paraszti hangszeres zene, hanem a hagyományos népies műzenei stílus, a verbunkos világát idézi fel – azt az idiómát, amely a külvilág számára évszázadokon át, Haydntól Berliozon át Brahmsig a par excellence magyar zenei stílust jelentette.

Ez a mű az 1939-es *Divertimento*, amelyet Bartók a Bázeli Kamarazenekar vezetőjének, Paul Sachernek a felkérésére komponált, s amelyet a svájci együttes is mutatott be 1940 júniusában. Sacher a *Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára*, Bartók egyik legeredetibb remekműve után egy oldottabb darab megírására kérte a zeneszerzőt, amely az előadók és a közönség számára egyaránt kevésbé megerőltető. A háromtétéles kompozícióban többféle alapvető hatás tart egyensúlyt egymással. Ilyen a barokk concerto grosso hagyománya, amelyben egy szóló-hangszercsoport folytat párbeszédet a teljes zenekarral; ilyenek a 20. század első felében fontos szerepet játszó neoklasszikus törekvések; a művet átítató cigányos-verbunkos hangvétel; a gregoriánban és a népzeneben is meghatározó szerepet játszó modális hangsorok gyakori megjelenése; végül pedig a zene klasszikus karaktere abban az értelemben, hogy a tragikus-siratószerű lassú tétel szervesen illeszkedik be egy alapvetően harmonikus, sőt derűs és kiegyensúlyozott alkotásba. Az egész művet Bartókra csak ritkán jellemző érzelmes, sőt nosztalgikus hang jellemzi – persze a szokásos tartással, az olcsóságnak tett mindenfajta engedmény nélkül. A nyitótétel, neoklasszicista vonásként, szonátaformában íródott ugyan, de a szokatlan skálák és a kontrapunktikus eszközök fon-

tos szerepe ellenére a verbunkos, a cigányzenekari előadás emlékei járják át a tétel üde-fűszeres hatású kezdő ütemeitől az utolsóig. A középső, lassú tétel alapján egyetlen hatalmas, tragikus tetőpont fokozatos eléréséből és az azt követő lassú megnyugvásból épül fel, a cselló rövid, de vallomás erejű, magányos megszólalásával, amely a 6. vonósnégyes tragikus kicsengésére utal. Ebben a műben – végül is divertimentóról, elvben szórakoztató jellegű műfajról van szó – azonban a disszonancia-tornyok és a jajgató-trillasorok ellenére bekövetkezik a feloldás, a megnyugvás. A zárótétel alapvetően ujjongó hangját egy váratlan fúgaszakasz és néhány hangulati elfelhősödés is megszakítja; utóbbiak néhány ütemes, de igen emocionális szóloi a darab felejthetetlen pillanatai.

Dubrovay László *Concerto magyar népi hangszerekre és zenekarra* című zene-kari műve 1999-ben, a Concerto Budapest elődjének, a MATÁV Szimfonikus Zenekarnak a felkérésére készült, ők játszottak a 2001-es ősbemutatón is. Ajánlása Ligeti Andrásnak és a MATÁV Szimfonikus Zenekarnak szól. A népi hangszerek (tilinkó, erdélyi furulya, duda, doromb, tekerőlant, cimbalom) szólistikus szerepeltetése lehetőséget teremtett a zenekari hangzás gazdagítására, addig soha nem hallott hangszín-kombinációk megszólaltatására, a magyar népi kultúra és a ma hangzásvilágának egyesítésére. Amíg egyik alkotóelem-réteggént a magyar, keleti pentaton hangzás a meghatározó, addig a másik rétegben benne vannak a hangszeres játéktechnikák és hangszervezési elvek legújabb nyugati vívmányai (mint pl.: cimbalmon vonóval játszott harmóniák, felhang-glissandók, hangszínmodulációk, dudán, tekerőlanton játszott mikrokromatikus síró motívumok, cluster fúga vonós hangszereken). A négytételű kompozíció első két tétele attacca játszandó. Az első tétel drámai harcából, küzdelméből keletkezik a második tétel erőteljes sugárzó, jövő felé mutató zenei energiája. A harmadik tétel a múlt – vagy jövő? – ember és természet közötti harmóniáját és ennek megvalósítási vágyát szólaltatja meg; a negyedik tétel pedig – amint a szerző vallomásából tudjuk – a közösség boldog táncát az Életfa körül.

Az 1975-ben Kolozsvárott született Gyöngyösi Leventének az *Úgy elmennék, ha mehetnék – concerto népi hangszerekre és zenekarra* című kompozíciója Keller András ötletéből és felkérésére született, s már 2017-es bemutatóján is a Keller András vezette Concerto Budapest és a Muzsikás Együttes szólal-

tatta meg. A mű kísérlet két különböző elven működő zenei együttes, a népi zenekar és a szimfonikus zenekar „összebékítésére”, azaz közös zenei platform alatti közös muzsikálásukra. A játszott zenei anyag természetesen népzenei fogantatású. A négytétel, lassú–gyors–lassú–gyors felépítésű mű ídeje fixe-szerűen vissza-visszatérő főtémája egy mezősegi népdal, melyet a zeneszerző 14 éves korában Demény Piroska népzene-kutatótól, kolozsvári zeneelmélet-tanárától tanult:

*Úgy elmennék, ha mehetnék,
ha szabad madár lehetnék.
Úgy elmennék, ha mehetnék,
ha szabad madár lehetnék.
Szabad madár nem lehetek,
hozzád, rózsám, nem mehetek.*

*Anyám, anyám, édesanyám,
ne kiálts több átkot reám!
Anyám, anyám, édesanyám,
ne kiálts több átkot reám!
Kiáltottál már eleget,
elégeld meg mindezeket.*

Úgyszintén fontos szerephez jut egy hasonló körülmények között tanult csángó népdal, melynek jellegzetessége a dupla bővített szekundlépés:

*A pünkösdi rózsza
nyáron virágozik,
az én édesem is
akkor házasodik.*

A Muzsikás Együttes és Petrás Mária ez alkalommal mintegy kelet–nyugati utazásra hív bennünket azáltal, hogy – ha nem is a térkép szerinti sorrendet követve – végigvezeti a hallgatót a magyar népi kultúra keleti végpontjától a legnyugatibb pontjáiig, a Moldova–Székelyföld–Mezőség–Kalotaszeg–Dunántúl útvonalon, sokszínű válogatással szolgálva vokális és hangszeres, szólóhangszeren és együttes által játszott, tánczenei, lírai és balladai darabokból, érzékeltetve népzeneink szédítő gazdagságát és külső hatásokra való nyitottságát.

Szöveg: Malina János

HUNGARIAN GEMS

MUZSIKÁS HUNGARIAN FOLK ENSEMBLE

BÉLA BARTÓK *Divertimento*, BB118

LÁSZLÓ DUBROVAY

Concerto for Hungarian Folk Instruments and Orchestra

Performers: **András Szalai** cimbalom, **György Lányi** bagpipe, jaw harp,
Zoltán Juhász Transylvanian blockflöte, Shepherd's pipe,
András Németh hurdy gurdy

- *intermission* -

LEVENTE GYÖNGYÖSI *I would go if I could go*

Hungarian folk music

Performers **Muzsikás Hungarian Folk Ensemble**, **Mária Petrás** folk singer
Concerto Budapest Symphony Orchestra, Conductor **András Keller**

This concert promises to be a meeting and electrification of recent and contemporary Hungarian composition as well as folk music, and at the same time the combined appearance of Concerto Budapest and Muzsikás. The programme gets underway with Béla Bartók's *Divertimento*. The 1999 millennium concerto by László Dubrovay was written for an unusual instrumental line-up. It was composed for Concerto Budapest, who at that time operated under a different name. Thus, at the world premiere of the four-movement piece in 2001 the orchestra also performed. This same pioneering excellence can also be associated with the concerto for folk instruments and symphony orchestra by Levente Gyöngyösi: the orchestra led by András Keller and Muzsikás Folk Ensemble presented this work in 2017. Finally, in the folk music concert part closing the programme, a key role is taken by Mária Petrás, folk singer and holder of the Prima Primissima Prize and Hungarian Heritage Prize.

**Concerto
BUDAPEST**
zene szenedélljel

www.concertobudapest.hu

